

Bij Leviticus 24, 1-9 (K.S.)

Over het onderwerp van deze pericoop is eerder gelezen en geschreven: Ex. 25, 30-40 op 28 juni 1981, Ex. 37, 17-24 op 6 sept. 1981 en Ex. 40, 23 en 13 sept. 1981.

Wat betreft de kandelaar lijken we hier te maken te hebben met een andere voorstelling. Want in v. 1-3 wordt niet gesproken over de bekende zevenarmige 'menorah', hoewel zowel NV als WV in v. 2 met de door hen daarvoor gebruikte term vertalen. De hebreeuwse tekst spreekt alleen van de 'menorah' in v. 4. Maar dat vers is op te vatten als een latere correctie. De intentie van de inzetting, zoals we die hier in Lev. vinden, is ondanks het verschil in voorstelling echter wel dezelfde als die van Ex. 25: het blijven branden, de hele nacht door, van de lamp in de tent der samenkomst van God en mensen behoudt voortdurend het zicht op deze heilvolle gemeenschap.

Door beide partijen wordt hieraan bijgedragen. Om te beginnen door het volk. Niet alleen het cultisch personeel, want alle Israëlieten leveren de kostbare olie. Aan de andere kant is deze inzetting op zich een genadige gave van God, die de mensen altijd toelaat voor zijn aangezicht (v. 3 en 4). God is ook degene die voor de continuïteit zorgt, zoals Hij dat, volgens hetzelfde beeld van de lamp, ook bij de zegen over het geslacht van David doet (Ps. 132, 17, vgl. 1 Kon 11, 36 en Spr. 13, 9). De lamp is het teken van leven, het leven dat God geeft. Het is goed dat de lamp mag blijven branden.

Daarom is het belangrijk op te merken, dat heel Lev. 24, 1-9 duidelijk in het teken van de voortdurende regemaat staat. Bijna in elk vers wordt erop gewezen.

Een tweede lijn is in deze pericoop te vinden in het herhaalde gebruik in het hebreuws van het werkwoord 'verzorgen' (v. 2 en 4) en een afleiding daarvan: 'stapel' (v. 6 v). Dat dit geen toeval is, blijkt wel uit de benaming die deze broden elders krijgen, nl. 'brood van de verzorging' (1 Kron. 9, 32; 23, 29; 2 Kron. 13, 11). De zorg voor het onderhouden van de (tekenen van) de gemeenschap met God verdient alle aandacht en van iedereen. Want ook bij het zorgen voor de broden is waarschijnlijk weer heel het volk betrokken als leverancier van het meel. In ieder geval is het wel zo, dat dit voorrecht te mogen staan bij God iedereen geldt. Daarop duidt nl. het aantal van 12 broden, dat verwijst naar het volledige aantal stammen van Israël.

Dat het ook bij de broden gaat om het mogen verkeren voor Gods aan-

gezicht geeft de naam aan, letterlijk: 'brood van het aangezicht'. En dat ook hier, zoals bij de verlichting het blijvende van de relatie uitgedrukt wil zijn, blijkt uit weer een andere benaming: 'brood van de voortdurend' (Num. 4, 7). De betekenis van deze instelling blijkt dus wel heel duidelijk uit zijn 3 namen. We kunnen het opvatten als een uitdrukking van wederzijdse verbondstrouw. Aan de kant van heel Israël ligt de nadruk op de verzorging van de broden. Brood is de onmisbare basis van het dagelijkse voedsel, één van de meest normale dingen in het leven. Juist dat wordt gebruikt om de band met God aan te duiden. Dit treft iedereen, altijd, in heel zijn bestaan.

Dat iets dergelijks ook bedoeld is met het gebruik van olijfolie voor de verlichting, suggereren enkele van de traditionele joodse profetenlezingen bij Lev. 24, nl. Jer. 11, 16 en Hos. 14, 7. Daar wordt Israël zelf olijf(boom) genoemd. Het gebruik van olijfolie impliceert in het licht van deze teksten de overgave van het volk zelf. Vers 7 wil zeggen dat het brood Gods gewijd wordt. Ten teken daarvan wordt er wierook gebrand. Het is een gedenkoffer. De preciese betekenis daarvan is onduidelijk. Mogelijk is hierbij te denken aan het bij het offer plechtig uitspreken van de naam JHWH, als een lofprijzend gedenken van God.

Van zijn kant nu laat God Israël, via zijn representanten de priesters, toe aan zijn tafel, voor de viering van de gemeenschap door de maaltijd.

Wie hier een christelijke toepassing wil geven kan een onverwachte hulp vinden in het lutherse lied voor deze zondag: Gz. 157. In het tweede vers bezingt dat Jezus Christus als het 'hemels manna, dat wij eten' (vgl. Joh. 6, 48-51): Hij is het brood waarmee wij ons voor God durven en kunnen vertonen.

3 januari 1982

weeklezing:

Leviticus 24. 1-9
(perikoop: Lev. 23, 9-44)

psalm daarbij: 87

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: naar Mal. 3, 1 en 1 Kron. 19, 12 (bij ps 72)
bij de gaven en aan tafel: ps 72, 10-11 en Mattheus 2, 2

epistel: Jesaja 60, 1-6
zondagslied: LB gezang 157, ZJ 706
'Hoe helder staat de morgenster'
evangelie: Mattheus 2, 1-12

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jesaja 60, 1-6
psalm 72 (R vs 11)
Efesiërs 3, 2-3a. 5-6
vers voor het evangelie: Mattheus 2, 2
Mattheus 2, 1-12

openingsgebed

Missale Romanum

God, Gij hebt vandaag aan de volkeren door een ster die hen leidde uw eniggeboren Zoon geopenbaard. Wij bidden U: leid ons, die U reeds kennen door het geloof, tot het aanschouwen van uw heerlijkheid. Door onze Heer.

The Church Year

Wij zien de ster in het oosten niet die de heidenen leidde naar Betlehem, maar leid ons door het geloof naar de plaats waar Gij aanwezig zijt in ons leven. Door uw zoon, onze Heer Jezus Christus.

voorbereiding gevraagd (Oecum. gebedskalender)

voor Noord-Afrika en de Sahel-landen

Bij Leviticus 25, 1-18 (K.S.)

Gods heerschappij is niet beperkt tot de heilige tijden en plaatsen, maar geldt voor alles en voor altijd. Dat betekent dat ook de godsdienst verder gaat dan de cultus. Midden tussen de vele cultische voorschriften treffen we hier bepalingen aan over de omgang met de aarde en met elkaar. In feite zijn ze zuiver juridisch, maar hier worden ze gesacraliseerd. Vooral doordat het geheel begint met de instelling van het sabbatjaar, een uitbreiding van de sabbat, het godsdienstige moment bij uitstek.

Lev. 25 is niet maar een aanhangsel, nadat het belangrijkste al is gezegd. Nee, er is alle reden om aan te nemen, dat deze pericope oorspronkelijk zelfs de Heiligheidswet (Lev. 17-26) opende. Want het begint met een plaatsaanduiding, die verder alleen nog aan het slot staat (Lev. 26, 46). Het ligt voor de hand, dat de enige andere plaats die zegt waar dit alles is gebeurd dan aan het begin heeft gestaan van deze eenheid. Lev. 25 verdient ook wel zo'n vooraanstaande plaats. De centrale gedachte van de Heiligheidswet wordt er met nadruk in verwoord: uit de goedheid waarmee God voor hen de geschiedenis heeft bepaald volgt voor zijn volk als vanzelfsprekend de dure plicht verantwoord om te gaan met dat wat hem heeft opgeleverd (v. 2. 38, 55). De romeinse geschiedschrijver Tacitus had een eenvoudige verklaring voor de inzet van het sabbatjaar. Hij dacht dat de Joden de sabbat zo goed beviel, dat ze maar een heel jaar aan de luiheid wijdden. Hij begreep niet dat het hier gaat om de eerbied voor de aarde en zijn Bezitter. Want van God is de aarde (Lev. 25, 23 vgl. Ps. 24, 1) en Hij is heer van de geschiedenis. Daarom is het raadzaam om te leven op het ritme, dat Hij aangeeft: in de maat van zeven. Dat gaat wel tegen de natuurlijke tijdrekening volgens de hemellichamen in. Deze 'on-natuurlijke' orde van God is ook heel anders dan de gewone, die uiteindelijk alleen maar genadeloos doormaakt. God deelt de dagen zo in, dat er gerust kan worden. Zijn machtsbereik is hier uitgebreid tot de jaren. Alle tijd is van God. En dat is heilvol voor aarde, mens en dier. Mensen hebben altijd tijd te kort om de lauweren te oogsten, die zij denken nodig te hebben om op te kunnen rusten. Dat gaat ten koste van de zwakkere en machteloze, van de aarde en het dier. Want daarvoor is geen tijd over.

Men heeft nooit tijd en zeker niet voor de minder bedeelde. Maar God heeft wel de tijd en zijn tijdsrekening geeft alles en iedereen de tijd om tot

rust te komen. De goede Godgegeven orde kan worden hersteld. Alles wat verloren is gegaan in de strijd om bezit en macht, keert terug naar degene aan wie God het in bruikleen heeft gegeven. Zelfs wie zijn laatste bezitting, zichzelf, had moeten verkopen, wordt weer vrij. Want uiteindelijk komt alles God toe. Onze tijd en ons bezit hebben wij in bruikleen. Dat besef kan bevrijden van een heleboel zorgen. In de vorm waarin het in het sabbat- en jubeljaar gestalte krijgt is het in ieder geval erg heilzaam. De grond, die in die tijd de regelmatige kunstmatige opkikker miste, had z'n tijd nodig om bij te komen van de intensieve bebouwing. Het onderscheid dat het bezit maakt in rijk en arm, wordt gerelativeerd. Zelfs dat tussen mens en dier, op grond van het al of niet bezitten van intelligentie, verdwijnt op het moment dat de absolute heerschappij van God wordt erkend. Dan dienen de goederen allen in dezelfde mate (v. 6 v).

Als toch het bezit absoluut gesteld wordt, kan dat nooit goed gaan. Je kunt niet ongestraft het feit negeren, dat je omgaat met Gods goed en het gebruiken op een manier waarvoor het niet is gemaakt (vgl. Lev. 26, 33-35. 43).

Hoe er ook gestalte aan gegeven wordt, uitgangspunt moet zijn dat men niet zomaar kan beschikken over mensen of over bepaalde dingen. Want die zijn niet van de handigste of de sterkste of van hen die de gemeenschap denken te vertegenwoordigen, zoals wij de grondgedachten van onze economische systemen misschien grofweg kunnen aanduiden. Daarom is een goed gebruik alleen maar mogelijk, wanneer men in de juiste verhouding tot zijn Bezitter staat. Het jubeljaar wordt niet voor niets afgekondigd op de grote verzoendag (v. 9). Daarom kan Jezus Christus zichzelf zien als degene die deze tijd van vrijheid aankondigt (Luc. 4, 16-21). Hij is het dan ook die ons van onszelf bevrijdt. Ook wijzelf zijn niet ons eigen bezit. Dat bevrijdt ons van de zorg om onszelf, maar bepaalt ons er ook bij dat we onszelf dan ook juist laten beheren. Niet bezeten door bezits- of prestatiedrang, maar door de Geest. Alleen zo kan men goed omgaan met Gods bezit, als knechten van God op wie de Geest is gelegd. Zo gezien sluiten de nieuwe r.k. lezingen voor deze zondag via Luc. 4, 16-21 goed aan bij Lev. 25.

10 januari 1982

weeklezing:

Leviticus 25, 1-18
(volledige perikope: Lev. 24, 1-25, 13)

psalm daarbij: 87

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: naar Mt 3, 16-17 (bij ps 42)
bij de gaven en aan tafel: ps 43, 4
en Johannes 1, 32. 34

epistel: Romeinen 12, 1-6
zondagslied: LB gezang 165
'Toen Jezus kwam bij de Jordaan'
evangelie: Lucas 2, 41-52 of Joh. 1, 29-34

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jesaia 42, 1-4. 6-7
psalm 29 (R vs 11b)
Handelingen 10, 34-38
vers voor het evangelie: naar Marcus 9, 6
Marcus 1, 7-11

openingsgebed

oudkatholieke traditie

God, verschenen is uw zoon
als mens onder ons mensen,
maak, vragen wij,
dat wij door Hem,
die wij uiterlijk hebben leren kennen
ook innerlijk mogen worden hervormd,
door Hem, uw Zoon, onze Heer.

Missale Romanum

Almachtige eeuwige God, toen Christus in de Jordaan gedoopt was en de Heilige Geest op Hem neerdaalde, hebt Gij Hem geopenbaard als uw welbeminte Zoon. Wij bidden U: laat ook op ons, uw aangenomen kinderen, die herboren zijn uit water en Heilige Geest, altijd uw welbehagen rusten. Door onze Heer.

voorbede gevraagd
(Oecum. gebedskalender)
voor onze eigen gemeente

Tweede zondag na Epifanie

Kana-zondag

EEN LIED BIJ HET BOEK 'EN HIJ RIEP'
(volgens Leviticus)

tekst: Wim Pendrecht
muziek: Wim Kloppenburg

- 1 Wanneer HIJ roept, dan worden woorden waar,
gaven gegeven voor een heilig leven.
Bloed tot bedekking stromend om het even
en alle mensen komen tot elkaar.
- 2 Zo roept de HEER - gezegend zij zijn naam! -
voorgangers om zijn volk te gaan behoeden.
Volgave dieren moeten voor ons bloeden,
in onze plaats moeten zij ondergaan.
- 3 Vuur van de hemel heeft de schuld verteerd:
toenadering als gave en een teken
dat het aan vrede niemand zal ontbreken,
wanneer het heil zich naar de mens toekeert.
- 4 Nadert de HEER in alle heiligheid,
opdat het kwade niet kan overwinnen.
Laat wat onrein is nooit naar binnen dringen:
zo spreekt het Woord een nieuwe Schepping uit.
- 5 Eens-en-voor-al treedt iemand voor ons in
om alle droeve daden te bedekken.
Onder een wolk van heil wil God verwekken
een nieuwe naam, een gaaf en goed begin.
- 6 Heiligt uw leven hier en overall,
waar zich de ander aan u zal vertonen.
Doet ieder recht, want HIJ wil bij u wonen
wiens naam het allerheiligst is van al.
- 7 Neemt alle ordeningen wel in acht,
zo is er plaats en ruimte om te leven.
Aan u wordt land en huis en hof gegeven,
vrede en vrijheid voor wie HEM verwacht.

(vervolg: zie pag. 34)

Over de liturgie

'God zij geloofd om Kanaän, dat land vol druiven en vol graan'?
(Gez. 302)

Wie Leviticus 21 niet hoort en ziet als een dorre nota voor plan-
ning op lange termijn, maar als de prozaische poëzie, een ballade
niet alleen van de verre toekomst, maar van de naaste toekomst,
die wordt een echte discipel, die wil eraan leren.

Dan leren mensen wereldwijd uit te delen dat wat Hij vermenig-
vuldigt, dan wordt een akker een feest en niet een droge, ontboste
woestijn, dan kan de arme niet voorgoed van zijn land of uit zijn
huis gegooid worden. Allemaal voorschijsels van:

'Zij zullen saam, de grote met de kleinen,
dansend de harpen en cymbalen slaan,
en onder fluitspel in het ronde gaan,
zingend: 'In U zijn al onze fonteinen.'

Kleur: wit, goud of groen

Als is gelezen

Jes. 42, 1-7, Hand. 10, 34-38 en Mc. 1, 8-13
(nog een verhaal bij de vorige zondag)

(K.S.)

De eerste profetie over de knecht des Heren wordt ingeleid door Jes. 41, 21-29, dat vertelt van het rechtsgeding tussen de God van Israël en de goden van Babel. De 'Koning van Jacob', die zijn volk had laten afvoeren in ballingschap, heeft via zijn profeet rechtzetting van de scheefgelopen orde beloofd. Om die belofte kracht bij te zetten wordt hier aangetoond dat Israëls Heer alleen god is en de goden van Babel in het niet laat. Als het gaat om het bepalen van de toekomst laten zij het nl. afweten: 'Zie, zij allen zijn nietigheid; niets zijn hun werken, wind en ijdelheid hun gegoten beelden. Zie mijn knecht, die Ik ondersteun; mijn uitverkorene, in wie Ik een welbehagen heb. Ik heb mijn Geest op hem gelegd; hij zal de volken het recht openbaren.' (Jes. 41, 29-42, 1). In contrast met de afgoden van Babel die niets voorstellen, stelt God zijn knecht voor. Die waait niet met de politieke winden mee, want op hem rust zijn Geest. Deze zal het recht brengen, ook al lijkt dit in deze situatie onmogelijk. Maar hij hoeft zich niet te laten leiden door het alom onder de Israëlieten heersende gevoel van onmacht, dat daardoor wordt uitgedrukt, dat men zichzelf betitelt als nutteloos geknakt riet of een walmende vlaspit, die men maar beter kan doven. Zelfs voor dit verloren geachte volk is er echter nog perspectief. Daar staat Gods Geest garant voor. Wat Hij begint zal zich doorzetten: op het door de Geest geïnspireerde wetsonderwijs zullen de kustlanden, de hele wereld tot zijn zijn versterkt worden, wachten (v. 4). Dit recht zal door iedereen herkend worden als de waarheid. Het gaat immers uit van Hem die alles in gang heeft gezet (v. 5).

Over de identiteit van de knecht is veel te doen. Wanneer de Israëliet tot God bidt kan hij zich zijn knecht noemen. Maar het dragen van Gods Geest is doorgaans slechts aan vooraanstaande personen zoals richters en profeten voorbehouden. Wie dat hier is, blijft echter onduidelijk.

De evangelisten wisten het wel. Zij vertellen hoe bij zijn doop in de Jordaan Jezus van Nazaret is onthuld als de knecht van God. Zo ook bij Marcus. De Geest daalt op Jezus neer en God zegt: 'in U heb ik mijn welbehagen', net zoals Hij dit zei van zijn knecht in Jes. 42, 1.

Het spannende van deze tekst in Mc is, dat dit meteen is doorgetrokken naar de volgelingen van Jezus. Dat gebeurde al in de aankondiging van Johannes de Doper: 'Hij zal u dopen met de Heilige Geest' (v. 8). De blijde boodschap is hier zo uitgedrukt dat wordt verkondigd, dat God de volgelingen van Jezus Christus tot zijn knechten aanstelt. Bij Lucas is dat nog duidelijker, wanneer hij de engelenzang vermeldt: 'Ere zij God in den hoge en vrede op aarde bij mensen des welbehagens' (Lc. 2, 14). Door Jezus Christus is er weer welbehagen van God in de mens, is de relatie weer goed.

Waar het gaat om het welbehagen van God in de mens, moet voor ons nu zeker ook Leviticus meeklinken. Want daar wordt herhaaldelijk in de vele inzettingen het welbehagen/welgevallen van God gezocht (bijv. in Lev. 1, 3v.; 19, 5 vv.; 22, 19 vv.). En daarvoor wordt hetzelfde woord gebruikt als in Jes. 42, 1. Het verhaal van de gebeurtenissen rond de doop van Jezus maakt duidelijk dat wij Gods welbehagen gevonden hebben in Jezus Christus, dat wij Gods knechten zijn, op wie zijn Geest rust.

Wat is een vervulling van (na-exilische) profetieën als Jes. 59, 21 en Ez. 36, 27.

Wat dat betekent hebben we gelezen in Jes. 42, 1-4 en horen we nog eens in Hand. 10, 34-38, dat vertelt hoe Petrus ontdekt dat aan de verbreiding van Gods recht geen grenzen gesteld zijn: 'onder elk volk is wie Hem vereert en gerechtigheid werkt, Hem welgevallig, naar het woord dat Hij heeft doen brengen aan de kinderen Israëls om vrede te verkondigen door Jezus Christus.' (Hand. 10, 35v.).

Ook de antwoordpsalm van deze zondag zingt ervan, Ps. 87:2: 'ieder land erkent Hem als de Heer'. Dat betekent dat er voor knechten van God meer mogelijkheden zijn als vaak wel wordt gedacht. Sterker nog: de wereld zit op hen te wachten.